

Varulven

**(Af et Brev fra en Landsbypræst,
dateret Skovby den 1ste April 1834)**

~~~~~

Jeg har i det sidste år her gjort nøjere bekendtskab med - ak, ja, med - en varulv, kunne jeg næsten selv sige, og jeg er ganske besynderligt stemt derved. Le ikke! Det er en meget alvorlig historie og et mærkeligt, psykologisk fænomen. Du oplyste købstadsmand ved måske ikke engang hvad en varulv er, og slår i din nød ordet op i ordbogen. Der finder du den forklaring: "Varulv, en. Pl. E (N. S. Waarwulf. Eng. Werewolf), ifølge fortidens overtro: et for en tid til en ulv forvandlet menneske." Men hvad siger du så til en videnskabelig dannet varulv i vor oplyste tid, en student med laudab. p. c. til Eksamen Philosophicum, som selv i syv år har troet, han var et sådant væsen? - en vanvittig altså? En feberpatient? Eller en fantast? - lidt af hvert - et menneske med en alt for glødende fantasi, der uanset alt, hvad hans forstand må have indvendt ham mod denne fikse idé, der første gang var opstået hos ham i en nervefeber, dog aldrig kunne løsrive sig derfra, men stedse fantaserede sig dybere og dybere ind i denne usalige forestilling. Han havde gode kundskaber og havde lagt sig efter forstvæsenet. Jagten var tidligt hans lyst, og det ensomme jagtliv gav uden tvivl hans hang til tungsindighed alt for rig næring. Jeg har ofte set ham her hos skovriderens, hvor han i mange år var som søn i huset, skønt slægtskabet var meget fjernt. Jeg glemmer aldrig hans dødblege, tungsindige ansigt med de sorte, tæt sammengroede øjenbryn. Sådanne øjenbryn er netop, efter almuesagnet, det eneste synlige tegn på et menneske, der til visse tider skal være under- kastet denne eventyrlige forvandling og da i ulveskikkelsen vil sønderrive hvem det møder. For frugtsommelige kvinder skal det især være farligt at møde sådan et væsen.

Jeg må næsten smile, når jeg anfører denne urimelige overtro; men en uvilkårlig gysen overfalder mig dog, når jeg sætter mig ind i den ulykkelige unges sindsstemning, der har kunnet tilegne sig et sådant tankeuhyr i den grad at forestillingen har haft samme virkning på ham, som den frygteligste virkelighed: hans påfaldende bleghed og de sorte, sammengroede øjenbryn gav ham dog intet frastødende udseende. Tungsindigheden i det fine, veldannede ansigt havde noget tiltrækkende, og når man så den høje, blege fantast i den grønne jagtkjortel, med riflen og grævlingeskindstasken over skuldrene, træde ind i skovhuset i den fortrolige aftenskumring, var det, som den vemodigt milde, men hemmelighedsfulde jæger, bragte den skovensom- heds- og måneskins-stemning med sig, som, uden at ængste sindet, sætter os ind i eventyrets vidunderlige verden. Han havde en klangfuld, indtagende stemme og sang særdeles smukt, helst de gamle folkeballader om trylleri og forvandlinger. Han blæste valdhorn med en sjælden virtuositet og følelse. Han kunne aflokke dette instrument de dybeste vemodigt-sværmeriske toner. Han var ofte tavs og indesluttet i sig selv, men kunne til andre tider spøge ret muntert og livligt, uagtet et vist tungsindigt træk ved munden aldrig forlod ham. Om sin fikse idé talte han ikke til noget menneske, og hans venner har kun hørt ham ytre den under den hidsige feber, der for syv år siden nær havde lagt ham i graven. Men at denne feberfantasi aldrig ganske har forladt ham, vil du se af de usvigelige vidnesbyrd, jeg skal anføre nedenfor. Han var forlovet med en af de dejligste piger, jeg har set, en datter af vores gamle, brave skovrider. Faderen var ved en uventet arv blevet rig og havde givet hende en ualmindelig dannelse. Hun var en af hine æterfine, blåøjede blondiner, som synes at kunne opløses i toner og duft, og når man så hende danse syngende hen over stien gennem ellekrattet i en månelys sommeraften, var det umuligt andet, end at tænke på de dejlige ellepiger, der endnu svæver rundt i vor poetiske almues fantasi, når de lette aftentåger oplyses af månestrålerne.

Det smukke, elskende par holdt inderlig meget af hinanden og havde været forlovet i 8 år. For 7 år siden var jægeren, tilsyneladende sund og frisk, kommet tilbage fra Kiel som forstkandidat, for at ægte sin forlovede og modtage en landejendom, den formuende svigerfader ville overlade ham, indtil svigersønnen engang kunne blive ansat i sit yndlingsfag. De elskende var overvættets lykkelige, bryllupsdagen var kommet. Men inden vielsen faldt brudgommen - af overspændt glæde, troede man - i den farlige nervesygdom, som efterlod en vedvarende bleghed og et uheldeligt

tungsind hos ham. Sidenhen opsatte han hele tiden brylluppet, og hans hemmelighedsfulde adfærd var både fader og datter ubegribelig. Han røbede ofte den heftigste, lidenskabeligste kærlighed, men når talen faldt på brylluppet, blev han pludselig tavs og ængstelig. Undertiden greb han da riffel og jagttaske og forsvandt i nogle måneder. Når han kom tilbage, så han svag og lidende ud, som efter en svær sygdom. Hvor han da havde været, fortav han hemmelighedsfuldt. Han var igen for en tid den ømme, men ærbødige elsker; han syntes at tilbede sin forlovede som et højere væsen, men med en ængstelig bestemt grænse for sin fortrolighed. Han sang og læste for hende. Han spillede på bratsch, skrev, gik på jagt og blæste på valdhorn; han var undertiden den elskværdigste selskabsmand; men så snart den gamle talte om brylluppet greb svigersønnen riffel og taske og gik bort med et dybt suk. Han forsvandt atter et par måneder, og man eftersøgte ham forgæves. Nogle mente at have hørt ham blæse på sit valdhorn i fjerntliggende skove. Nogle bønderkoner mente med forskrækkelse at have set ham i skoven om natten, som en Nebukadneser, der løb nøgen om på hænder og fødder blandt de vilde dyr. Efter andre, men ligeså usikre, beretninger af en drukken soldat, skulle man have set ham blandt de mest rå og vilde svirebrødre i en af hovedstadens smudsige kipper. En omvandrende kræmmer, som hvert år besøgte vor egn, påstod derimod at have set ham med et frygteligt stort skæg blandt de afsindige på galehuset i Slesvig. Når han kom tilbage fra sådanne forsvindingsnumre var der ingen sindsforvirring at spore hos ham. Han var til at begynde med stille, tavs og lidende, altid mild og kærlig, men tilbageholdende og hemmelighedsfuld. Om natten hørte man ham ofte synge i dybe, hjertegribende toner på sit enlige kammer eller i skoven, og han syntes selv at komponere melodierne. At sangene også var udbrud af hans eget sønderrevne hjerte, har jeg nu et sikkert vidnesbyrd om i deres indhold. Nogle af hans sange er jeg nemlig kommet i besiddelse af. Jeg har dem liggende her foran mig, og af dem har jeg troet nogenlunde at kunne forklare mig hans sindsstemning og den fikse ide, som han i hele 7 år har båret på med den mest ubrydelige tavshed; formodentlig af frygt for at gøre sin elskede ulykkelig og tabe hendes kærlighed. Hans vigen tilbage fra en nærmere forbindelse, på trods af hans lidenskabelige kærlighed, er mig nu også forklarlig. - Han har formodentlig troet at hans åndelige sygdom var uhelbredelig og gruet for at inddrage den, han elskede højest, i den malstrøm af smertelige forestillinger, hvori han selv frygtede for at gå til grunde. Måske har han endog frygtet for at skade eller dræbe hende en gang i sin formentlige forvandlingstilstand. Om spiren til

hans fikse idé er at søge i hans konstitution eller i en overspændt anger, måske over en forvildelse i hans ungdom, eller om man kunne tænke sig en periodisk råhed og vildskab forenet med den fineste følelse for sædelig renhed og skønhed i en sjæl, der således kunde vakle mellem yderlighederne af den højeste og laveste natur - derom var jeg endnu i går i uvished. En stor moralsk forvildelse, med en dyb følelse såvel af menneskenaturens højhed, som af dens fornedrelse, syntes mig den rimeligste psykologiske forklaring af et sådant fænomen. Efter de oplysninger, jeg i dag har mod- taget, er jeg nu af en anden mening. I Kiel skal han have været kendt som et mønster på ærbarhed blandt de unge studenter; han skulle endog i deres muntre lag have været udsat for spot på grund af sin afholdenhed, hvis han ikke havde været kendt som den bedste fægter og skytte blandt dem alle. Hvad man med rette dadlede ham for, var en hovmodig sikkerhed og selv- tillid, der gjorde ham ubarmhjertig i sin dom over andre menneskers skrøbelighed. I sine fordringer til menneskenaturens adel skal han af og til have ytret en idealisme og en strenghed, som næsten overskred mulighedens grænser. Af den gamle skovrider har jeg erfaret, at hans religiøse synsvinkel i grunden var naturalistiske. Han ærede i Kristus kun det fuldkomne menneske, men forkastede troen på hans guddom, som en fordærvelig for- dom, der fornedrede menneskenaturens højhed og gjorde det største menneskes naturlige åbenbarelse, som vort væsens kulmination, ufrugtbar sammen med hele hans lære og ophøjede eksempel. Mon man ikke i hans moralske stolthed og i en dyb, krænkende følelse af en lavere og højere naturs kamp i hans eget hjerte kunne finde tilstrækkelig grund til den fikse idé? Måske forestillingen om den forvandling først er opstået rent symbolsk hos ham, som et billede på den lidenskabernes ulv, som han dog, trods al sin foragt, følte sig i kamp med. Var han, som jeg tror, en poetisk natur, kan jeg let forstå, hvordan dette billede kunne være trængt ham så levende ind i fantasien, at det i en sygelig tilstand har kunnet smelte sammen med hans væsen. Vi behøver således ikke, i strid med hans stoiske streng- hed, at tillægge ham noget vildt og rått ungdomsliv eller nogen periodisk overvældelse af en rasende, dyrisk natur i en virkelig bevidst tilstand. At han under sine månedlange fraværelsesperioder tildels har opholdt sig som sindssvag i Slesvig, har jeg endog fået vished om. Han lader til forud at have følt ethvert nyt anfald af sin sygdom eller hvad han kaldte sin forvandling, hvori han virkelig på den besynderligste måde har efterlignet et vildt dyrs og navnlig en ulvs karakteristiske adfærd, uagtet han i sin sunde tilstand var et af de mildeste og kærligste mennesker.

Efter disse oplysninger troede jeg nu nogenlunde at kunne forklare mig de stemninger, han i sine lyriske udbrud antydet.

Hvilken kamp det har kostet ham at skjule sin formentlige forvandling, og hvorledes den tavshed, han havde pålagt sig, var en frugt af den ømmeste kærlighed, ser vi tydeligt af følgende sang; som jeg ikke uden inderlig medynk og en vis agtelse for hans karakterfasthed kan læse:

”Ti, min kval! Og smil min smerte!
Lyse engel! Bliv ej mørk!
Målløs fange er mit hjerte,
Og min sjæl en tillukt ørk.

Vil jeg sjælens ørk oplade,
Vil til hjerter hjertet ty -
Den, mig elsker, vil mig hade -
Den, mig søger, vil mig fly.”

Han synes undertiden at have frygtet for at hans eget blik skulle røbe den elskede det formentlige uhyre, der boede i hans sjæl - og hans blik bliver for ham til et forræderisk lyn, der farer hen over en hemmelighedsfuld afgrund. I én af hans sange hedder det:

”Se ej for dybt i mit øje!
Se ej på mit mørke bryn!
Engang det kunne sig føje,
Der for fra øjet et lyn.

Og så du ved lynets flamme
Mig dybest i sjælens hav -
Måske du så med det samme
Min glædes evige grav.”

Hans sange er korte og ligesom blotte temaer til hans tidlige, musikalske fantasier, som ofte uden tekst har bevæget mig så forunderligt, når jeg i de dunkle efterårsaftener hørte hans valdhorntoner i skoven. At den hemmelige sorg, han bar på, var ham selv en gåde, uforenelig med hans idé om

menneskenaturens højhed og selvstændighed, ser man temmelig klart. Det er som en dunkel bevidsthed om det mørke princip i ham selv, der måske dog har fremkaldt denne for ham selv ubegribelige forvandling (eller det, vi kalder hans vanvid), har ladet ham føle en dyb ydmygelse, dog uden sand ydmyghed, og en uro, der fjernede ham fra sin højeste kærligheds helligdom og berøvede ham freden i dens Paradis. Den sang, hvorefter jeg uddrager denne slutning, mener jeg at have hørt ham fantasere over på sit valdhorn engang i vinter, da jeg om natten kørte forbi skovriderhuset i min slæde og så lys på hans afsides kammer. Der var i de hemmelighedsfulde toner et blandet udtryk, af salighed og fortvivlelse, som vel synes mig at kunne have været variationer over disse strofer, især den sidste, og som klang mig i sjælen hele den nat, ligesom dissonanserne deri ledte efter deres opløsning i det gådefulde fjerne. Sangen angiver kun grundakkorderne i den rige tonefantasi, jeg den aften tog med mig hjem:

”Spørg aldrig hvorfor jeg sørger!
Det én kun i verden ved;
Men om du så evig spørger –
Han tier i evighed.

En engel kan det ej sige
En djævel kan det ej tro:
Jeg elsker og martres tillige –
Er salig, og - har ej ro.”

Den hemmelighed, han ikke ville betro noget menneske, må han dog have betroet sig selv; og at det virkelig var den fantastiske forestilling om en forvandling af hans milde, kærlige natur til et vildt, sønderrivende uhyre, ser jeg af den følgende sang, der dog umiskendeligt antyder en åndelig forvandling, som ingen kan se eller tage og føle på, og som man derfor almindeligvis affærdiger som blot sygdom og fantasteri.

”På varulve tror nu ingen,
Og ad vampyrer de le –
På skallen kender de tingen:
De tror nu kun hvad de se.

Når lyset er slukket foroven,

Når stormen hyler i skov,
Jeg går som en ulv i skoven
Vil sønderrive mit rov.

Mig fare på luftens strømme
Dæmonernes hær forbi. -
De kalder det feberdrømme
Og al min kval - fantasi.”

Med en uendelig trang til at meddele sig og give sit hjerte luft har han valgt skoven og natten til sine fortrolige. Det er et smukt træk i hans karakter, at han tier af kærlighed til dem, han elsker og ikke vil bedrøve. Måske har han selv følt det farlige i at efterhænge og udtale sine selvplagende forestillinger for den tavse natur: Selv den synes ham troløs, og han har vist ret i den tanke at det forfærdelige, der ligger dybest i vor natur og ligesom på bunden af sjælens løndomsfulde afgrund, aldrig bør fremdrages utilsløret. Den sang, jeg her tænker på, er følgende:

”Jeg vil dem ej luften forgifte,
Ej røve dem fredens skat.
For tavse skov vil jeg skrifte
Og for den evige nat.

Dog - skov og mark har jo øre -
Ej natten har øjne få. -
Hvad ingen skal se og høre,
Må, før det fødes - forgå.”

I det sidste år svandt den skønne skovriderdatter synligt hen af bekymring over sin elskers besynderlige adfærd og uforklarlige væsen. Den gamle fader var også nær ved at gå i graven over det, men han tav og nævnede aldrig mere det bryllup, hvortil alt havde været beredt på syvende år. Sidste efterår og vinter, da den skønne piges udseende forekom alle helt betænkeligt, skønt hendes åsyn og blik stedse blev skønnere og hendes gang ligesom mere svævende, syntes jægerens sundhedstilstand derimod at forbedre sig bemærkelsesværdig. Han anstrengte sig uden tvivl for at løsrive sig fra sine grublerier. Han var ofte underholdende og i høj grad elskværdig. Han fordoblede sin ømhed både for fader og datter, han forlod ikke

skovriderhuset hele det år. Når man så ham i deres selskab, syntes han glad og lykkelig; men når han greb valdhornet, udstødte han de vemodigste toner. De sange, jeg endnu har fra hans hånd, er uden tvivl fra dette sidste år. De udtrykker først og fremmest hans dybe smerte over, at hans tilstand voldte hans elskede smerte og sorg. Han anklager sig selv som uhyret, der er skyld i hendes hensvinden:

”Hvi er hendes kinder så blege?
Hvi er hendes øje så mat?
Vist til mine strengelege
Hun lytted i stille nat.

Fornam hun varulvesangen
og så mig på blodig sti -
Fornam hun sjælen i klangen -
Da var hendes fred forbi.

Ak! Har min kval hende smertet -
Ak! Hvis hun min sorg forstod -
Vampyren har hun i hjertet:
Den suger det dyre blod.”

--Medens jeg sidder med denne sang for mig, får jeg en ny oplysning. Han har haft en duel i Kiel engang og dræbt en berygtet landstryger, der var spiller og kobler tillige, og som ingen beklagede. Sagen var blevet dysset ned; men hvad der synes mig at stå i nøje forbindelse dermed og måske kunne give os den rette nøgle til gåden om den ulykkelige varulve-fantasi, er en anden tildragelse, der i beretningen om duellen anføres som samtidig dermed. En fremmed, frugtsommelig dame af overordentlig skønhed, men i høj grad berygtet, havde stået i forbindelse med udlændingen og havde med ham draget mange unge mennesker i fordærvelse. Politiet var allerede blevet opmærksom på disse mennesker. Nogle dueller og selvmord tillige med adskillige ulykkelige familiebegivenheder var indtruffet, som de blev beskyldt for at være årsag til. Dagen efter duellen var den fremmede dame fundet dræbt i skoven ved fjorden, og ved et voldsomt stød som man troede.

Om vor forstkandidat også har været skyldig i dette drab, ved ingen, men jeg formoder det nu næsten. Efter hvad jeg har hørt om hans karakter, synes det

mig tænkeligt, at det kan være sket i en overspændt, allerede halvt afsindig stemning efter spillerens drab og med en formentlig ædel bevæggrund. Aftenen førend duellen skal han i sin indignation over disse menneskers adfærd have ytret, at det var en velgerning mod menneskeslægten at udrydde sådanne giftige uhyrer. Kort efter var det, han kom her hjem og skulle holde bryllup; men faldt i den førømtalte nervesygdom, hvorunder hans varulveraseri begyndte. Efter en sådan uhyre forvildelse er netop denne fantasi mig psykologisk mest forklarlig. At han desuagtet har haft sjælsstyrke nok ikke blot til at bevare sin gruelige hemmelighed, men selv til at synes tilfreds og lykkelig; for ikke at dræbe sin elskede med sin sorg ser vi i den næste sang:

”Jeg bærer et bjerg på brystet;
Det ingen i verden ser.
Mit smil har hende dog trøstet;
Derfor jeg spøger og ler.

Kunne Atlas danse og springe,
Hans byrde blev fuldt så svar
Men plejadernes gråd blev ringe:
Han ene sin verden bar.”

Forestillingen om Atlasbyrden går også tragisk gennem den følgende sang, tillige med den smertelige overbevisning, at selv den kærlighed, hans eneste håb og trøst hænger ved, er grundet på en skuffelse og følgelig et fantom:

”Eet ord jeg kunne udsige –
Og bjerget faldt fra mit bryst;
Men oh! da knustes tillige
Min himmel med al dens trøst.

Det er kun en drømmehimmel,
Det er kun en fantasi;
Men oh! Med dens stjernevrimmel
Hvert glimt af håb var forbi.

På bjerget jeg tavs vil bære
Til alle bjerge forgå.

Fred har jeg lært at undvære;
Men håb og drøm må bestå !”

Endelig talte han selv om brylluppet, og mellem jul og påske lod han til med den største iver at ønske det fuldbyrdet. Den gamle blev sjæleglad. Bruden smilede vemodigt og rystede på hovedet. Jeg havde den tredje søndag lyst fra prædikestolen for brudeparret. Brudevielsen var bestilt, og den gamle skovrider havde indbudt mange bryllupsgæster. Aftenen før denne sidst bestemte bryllupsdag så jeg dem begge sammen i skovriderhuset. De spillede og sang, og deres stemmers harmoni smeltede så dejligt sammen, som to længe adskilte sjæle, der flyver forenede på tonevinger gennem den salige himmel. Jeg glædede mig til deres forening og håbede nu, at hans forstyrrende fantasi ikke længere skulle hindre deres lykke. Dog den næstsidste sang, jeg har fra jægerens hånd og som lader til at være skrevet natten før bryllupsdagen, har desværre vist mig, at den dybe mislyd i hans sjæl endnu ikke havde fundet sin opløsning. Han fordømmer selv den lykke, han dog lidenskabeligt higer efter, og han tænker atter på at flygte fra sin brud, som han dog ikke med fuld fortrolighed tør åbne sit hjerte for:

”Jeg hører mit hjerte banke –
Det selv fordømmer sin fryd.
Jeg hader min egen tanke –
Og synd er min største dyd.

Af kærlighed jeg bedrager –
Jeg flyr den, jeg helst er nær –
Jeg elsker den sjæl, jeg plager –
Jeg dræber den, jeg har kær.”

Den sidste sang er næsten ulæselig og skrevet med blyant, i skoven formodentlig:

”Den svages våben er klage;
Den stærke tier og dør.
Jeg klager ej med de svage:
Jeg hyller min sorg i slør.

Til sidst må sløret vel briste –

Da kommer min sorg for dag.
Men før jeg den nød skal friste -
Slår hjertet sit sidste slag.”

Da jeg for otte dage siden kom til skovriderhuset for at vie det besynderlige par, fandt jeg et sørgehus i stedet for et bryllupshus. Brudgommen var samme morgen fundet skudt ihjel i skoven. Bruden overlevede ham kun i tre døgn. I dag har jeg kastet jord på dem begge. Den gamle, nedbøjede fader overlever dem næppe længe. Han er dog fattet og rolig. Han spurgte mig forleden, om jeg ikke nok troede, en varulv kunne blive salig, når han selv havde brændt varulvemærket ud af sin pande med kirkebly. Jeg gruede ved denne udtalelse, der røbede mig en besynderlig blanding af vantro og overtro. Jeg trøster ham så godt jeg kan og tør. Jeg ville så gerne håbe, at den store livsdissonans engang vil opløse sig i en langt skønnere harmoni, end selv den, hvori jeg sidst hørte de elskendes stemmer anelsesfuldt sammensmelte, den sidste aften de sås her i verden. Ved undersøgelsen af jægerens lig er det blevet oplyst, at han selv må have bibragt sig det dræbende skud. Hans riffel lå uden ladning ved hans side og med aftrukket lås. En rendekugle var gået ham gennem panden, og - mon ved et tilfælde eller med for-sæt? netop på det sted, hvor de store, sorte øjenbryn løb sammen. I hans jagttaske forefandtes en tegnebog, hvori der var adskillige optegnelser og de her meddelte småsange med tilføjede melodier i cifre. Disse sange har for mig noget besynderligt rørende. Jeg finder intet spor af vanvid, skønt der vel undertiden kan forekomme et udtryk, som endnu er mig dunkelt. Hver gang jeg læser dem, står den blege, smukke jæger for mig, og jeg synes at høre ham synge dem med sin tragiske violoncel- eller obostemme, om jeg så må sige. Der var mig nemlig et vist udtryk i hans sangstemme, som altid fremkaldte en lignende stemning hos mig, som når jeg hører disse instrumenter. Om hans periodiske vanvid er der dog ingen tvivl, og visheden derom har opløst min gru i medynk og formildende vemod. Når jeg nu, med hans sange for foran mig, erindrer mig hans valdhornsfantasier, står atter hans vemodigt milde, men hemmelighedsfulde åsyn for mig og fremkalder den nattens og ensomhedens stemning, hvor jeg, uden længer at ængstes af den uoplyste dissonans, nu kan se hans fantastiske liv fare mig forbi, som en gåde, uvis opløsning vi håbe i en højere tilværelse.

~~~~~